Lilian Heies möte med Emilia Fogelklou och hennes vänner

Sigtunaprofilen Lilian Heie, 79 år, var personligt bekant med författaren och teologen Emilia Fogelklou. De träffades i Norberg där Lilian arbetade som apoteksbiträde i sin ungdom.

Året var 1960 och det nygifta paret Lilian och Bertil Hed bodde i ett litet torp i Norberg, kallat Vittorpet. Båda var intresserade av kväkarrörelsen och blev erbjudna att delta i en studiecirkel om kväkarnas historia. Läraren var den då 82-åriga Emilia Fogelklou som under delar av året hyrde in sig på Högfors herrgård åtta kilometer söder om Norberg. Där träffades de en gång i veckan och Emilia Fogelklou delade med sig av sin kunskap och sina många möten med kväkarna i världen.

Emilia Fogelklou hade 1935 varit med och bildat det svenska kväkarsamfundet kallat Vännernas samfund i Sverige. Hon hade också varit Sveriges första kvinnliga teologie kandidat 1909 och hade genom åren arbetat som lärare och föreläsare samt gett ut ett stort antal böcker om religiösa, sociala och kulturella frågor.

I Norberg var Emilia Fogelklou kanske främst känd för sin psykologiska rådgivning. Hon arbetade med rådgivning för enskilda och familjer under många år i Bergslagen och Västerås. Sedan 1946 hade hon hyrt en bostad på Högfors herrgård av ägarinnan Florrie Hamilton. När Lilian mötte henne i början av sextiotalet hade hon flyttat in på ett pensionärsboende i Djursholm men gjorde fortfarande återkommande besök i Högfors.

Lilian minns hur vig och smidig Emilia Fogelklou var trots sin höga ålder.
- Hon sprang som en get över fälten och var mycket piggare än jag, säger Lilian Heie.
Lilian led periodvis av en psykisk sjukdom kallad hypermani och fick hjälp och stöd av Emilia Fogelklou.

När Bertil Hed efter ett års äktenskap åkte till Indien i ett flerårigt uppdrag för Svalornas räkning kom Emilia ofta på besök. Hon satt i trädgården utanför Lilians stuga och läste.
- Tyvärr har jag förlorat mina foton på oss från den tiden, säger Lilian. Men jag har kvar några brev. Många kallade Emilia för Ili men jag fick säga Tili, alltså Tant Ili, berättar Lilian. Tant Ili erbjöd sig till och med att adoptera den unga Lilian som andlig adept.
- Hon ville bli min andliga fostermor men jag tackade nej, skrattar Lilian. Jag förklarade för henne att jag redan hade en mamma. Jag förstod inte att Tili var en känd person utan såg henne bara som en av mina vänner.

Emilia Fogelklou stod nära den så kallade Fogelstadsgruppen, som bestod av frisinnade kvinnor som sedan början av 1920-talet hade verkat för kvinnors aktiva medborgarskap. Genom Emilia Fogelklou fick Lilian träffa flera av gruppens kvinnor när de besökte Högfors. En av dem var Honorine Hermelin, rektor för den kvinnliga medborgarskolan vid Fogelstad och feministisk folkbildare. En annan var Herta Svensson, som liksom Emilia Fogelklou kom från Simrishamn och arbetade som privatlärare för Elsa och Natanael Beskows barn i Djursholm.

Herta Svensson var mycket engagerad i den så kallade hemgårdsrörelsen, som startats av Natanael Beskow och Ebba Pauli med inspiration från 1890-talets London. De grundade Birkagården i Stockholm som en plats för folkbildning och kultur för ungdomar. Det blev en rörelse och snart grundades hemgårdar eller

fritidsgårdar runt om i landet. Det var när Herta Svensson besökte Falun för att grunda en hemgård som hon träffade på den unga Lilian.

- Herta Svensson lade helt beslag på mig, berättar Lilian. Hon ville att jag skulle flytta till hemgården i Västerås och arbeta där. Men jag kunde tyvärr inte fullfölja detta på grund av min psykiska ohälsa.

Under makens fyra år i Indien såg sig även Lilian om i världen. Under en tid fick hon arbete som hushållerska hos deckarförfattaren Stig Trenter i Rom. Men så småningom återvände hon till Sverige och Vittorpet i Norberg. Där återförenades hon med Bertil 1965 och paret enades om skilsmässa.

Såväl Emilia Fogelklou som hennes vänner engagerade sig i Lilians öde och brevväxlade flitigt med henne. Många av breven har förkommit men några finns kvar och förvaras i Sigtunastiftelsens arkiv. Där kan man till exempel läsa ett omsorgsfullt brev från Tant Ili på pensionärshemmet i Djursholm till Lilian som har bett om råd för sina studier. Brevet är möjligen felaktigt daterat till den 28/6 1959 i Djursholm. Kuvertet är poststämplat 1962.

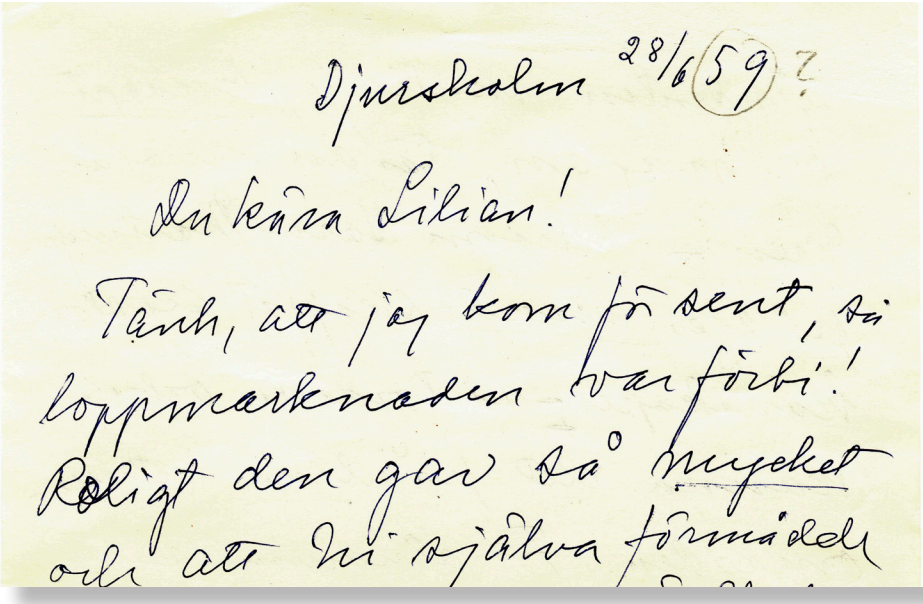

Djursholm 28/6 59 ?

Du käre Lilian!

Tänk, att jag kom för sent, så loppmarknaden var förbi! Roligt den gav så mycket och att ni själva förmådde

Djursholm 28/6 59

Du kära Lilian!

Tänk, att jag kom för sent, så loppmarknaden var förbi! Roligt att den gav så mycket och att ni själva förmådde öva så storartad gästfrihet.
Måtte de nu i Fagersta bara kunna hjälpa dig till hälsa. Ty vill du verkligen studera – med metod och sammanhang – så krävs det uthållighet – vilket är svårt så länge man känner ohälsans vånda (i olika grad). Studenten skulle jag knappt bry mig om, där du nu står.
Men – liksom Harry Martinsson på egen hand skaffat sig stora kunskaper – så torde du också kunna det på dina intresseområden. För studium av medeltidsmystikerna – tyska, engelska och lite senare de stora spanjorerna – tror jag du kunde börja med studium av medeltidens europeiska historia i dess olika skeden.
En bra "allmännelig" inledning till "mystikerna" kan du få ur Sven Lönborgs bok Mäster Eckehart. Det gäller att ha forskandets tålamod både inför vad man tycker sig förstå och där man står främmande och frågande. Kan du utan ansträngning läsa tyska och engelska originaltexter? (Tar jag miste i att du icke läser franska?)…
Nu till dina direkta frågor. 1) För att bli inskriven vid universitetet krävs studenten. Såvida du ej i något ämne kan förete jämbördiga eller överlägsna förkunskaper, kan du naturligtvis få höra på föreläsningar och – efter avtal med någon speciell professor eller student – vara med om s. k. seminarieövningar med uppsatser och diskussioner. Men jag tror knappast det vore vägen för dig. Kanske kan du (som förut) genom de böcker du studerar ta dig vidare fram, genom deras litteraturanvisningar, till nya arbeten i samma ämne. Jag vet ju alls icke vad för skolor – i officiell mening – du har bakom dig. Därför ser jag mig ej i stånd att svara på dispensfrågan. (Bestämmelser ändras ständigt i det fallet och jag vet icke villkoren nu.)
Västerås stiftsbibliotek är en utomordentlig bokförmedlare vars "länsavdelning" jag är mycken tack skyldig. Du kunde kanske rådföra dig med Bertils engelska lärare i Norberg. (Han kanske vet om nutidens dispensregler.)
Det är vad jag nu kan svara. Med hälsning till er båda!

Din Ili

Den 16 juni 1961 får Lilian ett brevkort från Honorine Hermelin med bild av Lilla Ulfåsa på Julita:

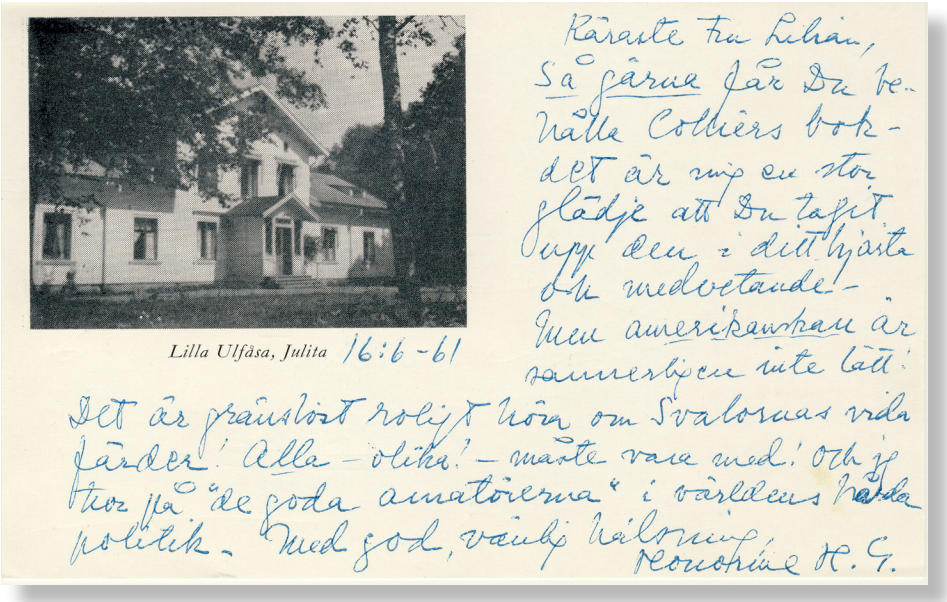

Käraste Fru Lilian,

Så gärna får du behålla Colliers bok – det är mig en stor glädje att du tagit upp den i ditt hjärta och medvetande. Men amerikanskan är sannerligen inte lätt! Det är gränslöst roligt att höra om Svalornas vida färder! Alla – olika – måste vara med! Och jag tror på "de goda amatörerna" i världens hårda politik.

Med god, vänlig hälsning
Honorine H. G.

Efter skilsmässan från Bertil Hed skriver Herta Svensson följande brev till Lilian, som nu har antagits till lärarinneseminariet i Falun:

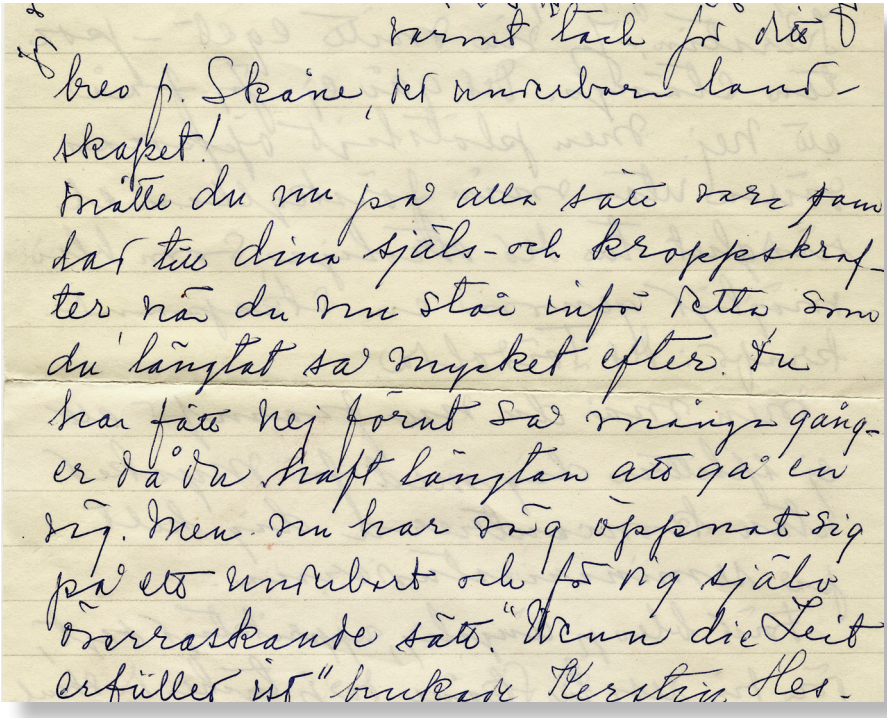
varmt tack för ditt
brev p. Skåne, det underbara land-
skapet!
Måtte du nu på alla sätt vara samlad
till dina själs- och kroppskraf-
ter när du nu står inför detta som
du längtat så mycket efter. Du
har fått nej förut så många gång-
er då du haft längtan att gå en
väg. Men nu har väg öppnat sig
på ett underbart och för dig själv
överraskande sätt. "Wenn die Zeit
erfüllet ist" brukade Kerstin Hes-

Käraste Lilian,

Varmt tack för ditt brev från Skåne, det underbara landskapet!
Måtte du nu på alla sätt vara samlad till dina själs- och kroppskrafter, när du står inför detta som du längtat så mycket efter. Du har fått nej förut så många gånger då du haft längtan att gå en väg. Men nu har väg öppnat sig på ett underbart och för dig själv överraskande sätt. "Wenn die Zeit erfüllet ist", brukade Kerstin Hesselgren säga. Och i den förunderliga skapande Kärlek, som gestaltar vårt livs vägar och ordnar skickelsernas förvandling, så att allt inordnas i en helhet i vårt liv, har jag ofta instämt med Kerstin. Jag vill mitt eget – men porten stängs. Det går ej. Jag får ett nej. Men plötsligt öppnas dörren utan min förskyllan eller värdighet till det otroliga som blir möjligt genom en skapande kraft: det Fördolda. Men må du nu framförallt ej splittra dig med för mycket utan koncentrera dig helt på seminariestudierna. Först blev jag ängslig, uppriktigt sagt, för din resa till Skåne, då jag tycker

du skulle behövt vila ut före terminen. Men jag får hoppas, den ej blev för splittrande o tröttsam. Tack, kära vän, för allt, allt, det stora förråd du ställt utanför min dörr. Det var så överflödande mycket, att det kan räcka hur länge som helst.

Jag vet ej hur länge jag blir på hemgården i Norrköping. Det är mycket, mycket som måste göras. Nu sänder jag Dig allt mitt hjärtas bästa önskan om välsignelse över dina studier. Varm hälsning.

Din tillgivna Herta

Idag ser Lilian Heie med glädje tillbaka på sina möten med Emilia Fogelklou och hennes vänner. Hon är också tacksam för de många kloka levnadsråd som hon fått genom åren. Hon betraktar kvinnorna som sina vänner, numera väl medveten om deras roller i den svenska kulturhistorien.

Berättat för Lisbeth Gustafsson
Kristi himmelsfärdshelgen 2013

Emilia Fogelklou och Florrie Hamilton i trädgården på Högfors